

Yeni nəşrlər

İşıq dolu kitab və ya beş hərflik faciə...

Vahid MƏHƏRRƏMOV

Kitablardan söz düşəndə həmişə gözlərimiz qarşısında yuxusuz gecələr, şair və yazıçıların yorğun və müdrik çöhrələri canlanır. Doğrudan da, kitablar yuxusuz gecələrin məhsuludur. Heç indiyə qədər özümüz, özümü: “niyə məhz gecələrin?” sualını vermişikmi. Yəqin ki, yox! Sözü açığı heç mən özüm də indiyə qədər bu sual ətrafında düşünməmişəm. Amma hər halda bu barədə fikirləşməmişəm. Suala cavab olaraq deyim ki, yəqin, ilham pərisi yaradıcı insanlara gecələr qonaq gəlir. Axı gecələr sakitlik olur. Sakitliyi yaradıcılığın atası adlandırsaq yəqin ki, səhv etmərik.

İmzası həm böyük, həm də balaca oxuculara çoxdan tanış olan yazıçı Qəşəm İsabəylinin də yuxusuz gecələrinin məhsulu olan “Beş hərflik faciə” kitabı məsəmin üstündədi. İlk addımdan kitabın adı diqqətimi çəkdi. Adətən, oxucu ilk dəfə əlinə aldığı kitabla tanışlığa onun adından, mündərcatından başlayır. Bu səhifəyə baxdıqdan sonra yavaş-yavaş bu tanışlıq oxucunun əlindən tutub onu kitabın içərilərinə doğru aparır. Təəssüflər ki, bu hal həmişə baş vermir. Kitab maraqsız olduğundan oxucunu özünə çəkmir. Heç kimə sirs deyil ki, indiki günlərimizdə maraqlı, oxunaqlı kitab tapmaq müşkülə çevrilib. Baxırsan ki, oxumaq istədiyin kitabın üz qabığının bəzək-düzəyi normaldı, diqqətçəkəndi. Amma oxuduqca görürsən ki, bəzək-düzəkli tərtibatla məzmun uyğun gəlmir. Bəzən isə tərsinə olur. Kitabın tərtibatı diqqətə o qədər də cəlb edən olmasa da, məzmunu, təhkiyəsi, mövzusu bir an içində səni özünə çəkir, sehirləyir.

Vərəqləri bir-bir aşırıb hekayələri oxuduqca hiss edirsən ki, yazıçı Qəşəm İsabəylinin kitabının həm tərtibatı, həm də məzmunu üst-üstə düşür. Belə olanda kitab maraqla oxunur. Müəllif “Beş hərflik faciə” kitabına son illər qələmə aldığı hekayə, əfsanə və novellalarını toplayıb. Qəşəm müəllim hekayələrdən birini kitabına ad seçib: “Beş hərflik faciə”. Nədir bu faciə, haradan yaranır, haradan başlayır, harada bitir? Əsərin qəhrəmanı olan qadın həyat hekayəsini, yaşam tərzini tanışına yerli-yataqlı danışır. Söhbətinin sonunda tanışı ondan kimliyini soruşanda deyir ki, artıq öz adımlı unutmuşam. Həyatımı, yaşam tərzimi özümə ad seçmişəm: Faciə. Yazıçı bu hekayəsi ilə sanki oxucusuna yaxınlaşır, onunla ünsiyyət qurur, bir insanın ömrünün keçdiyi labirintləri, dolayları ona göstərir. Yiğcam bir epizodla içində ömür sürdüyümüz həyata

güzgü tutur. Bu güzgüdə həyatımızı olduğu kimi, yaşadığımız kimigöstərməyə çalışır. Və buna müvəffəq olur.

Kitabdakı ilk hekayə marağımı çəkdiyinə görə ardıcılıqla növbəti əsərləri oxudum. Oxuduqca Qəşəm İsabəylinin yaradıcılığı ilə yaxından tanış oldum. Hekayələrin bir çoxunu əvvəlki vaxtlarda qəzet və jurnalların səhifələrində oxumuşdum. Və hələ o vaxtdan bu əsərlərlə bağlı müəyyən fikirlərim formalaşmışdı. Bir oxucu kimi deyərək bilərəm ki, istənilən kitabda ad önəmli. Çünki oxucu ilk olaraq əsərin adını oxuyur. Ad elə seçilməlidir ki, əsərin mövzusunun tam əhatə etsin. Mənə elə gəlir ki, ad, əsərin qapısını açmaq üçün sirlə bir açardır. Qəşəm müəllim də hekayələrinə mövzusunun uyğun olaraq maraqlı adlar seçib. Kitabdakı hekayələrin hərəsi mövzusunun görə yaddaşımızda bir cür iz qoyur, fərqli təəssürlər oyadır. Fikirlər, düşüncələr müxtəlif istiqamətlərə axır.

Kitabdakı hekayələrin hamısını oxuduqdan sonra belə qənatə gəlibsən ki, sanki bütün bunlar müəllifin xatirə kitablarından qopmuş vərəqlərdir. Əzəmətlə bir ağacın xırım-xırda qol-budaqlarıdır. Qəşəm müəllim bu xatirə vərəqlərini, bu qol-budaqları ustalıqla hekayələşdirib. Şahidi, iştirakçısı və yaxud eşitdiyi hadisələri hekayəyə, novelloya, əfsanəyə çevirib. Bu çevrilmə çox uğurlu alınıb. Qəşəm müəllim şahidi, yaxud iştirakçısı olduğu hadisələrə yeni həyat, yeni rəng və yeni nəfəs verib.

Hekayələrin dəyəri, üstünlüyü ondadır ki, onların hamısı ibrətamizdir, düşündürücüdür. Həyatda buraxdığı səhvləri düzəltmək üçün oxucuya yol göstərən. Məhz buna görə də, hekayələr maraqla oxunur, tez qavranılır, tez də anlaşılır. Kitabı oxuya-oxuya hekayələri özüm üçün müxtəlif mövzular üzrə qruplara ayırdım. “3-ə bölünməyən 40” hekayəsi əslində oxuculara ünvanlanmış tapmaca-sualdır, “Namus” hekayəsi maarifləndiricidir, “Axır ki, öldüm, oğul” və “Onda beş yaşım vardı” hekayələri ibrətamizdir, “Allah rüşvət götürmür” hekayəsi komedikdir, “Bayquş” hekayəsi xatirələrdən yoğrulmuş dəyərli bir çələngdir, “İtki” və “Məni dəfn edin” hekayələri də oxuduqca düşündürücüdür.

“İtki” hekayəsinin həcmi qısa olsa da, təsirlidi, yadda qalandı. Bu hekayədə əslində insan həyatının ayrılmaz bir parçasıdır. Hekayəni oxuyandan sonra insan onların, qalanlarının qədrini bilir, doğma və əzizlərinə ürəyində cövlan edən sevgisini əsirgəmir. Müəllif bu hekayəsində oxuculara xoşbəxtliyin açarının yerini göstərir, onun harada olduğunu deyir. Hekayənin sonunda məlum olur ki, insanın daimi can atdığı xoşbəxtliyə qovuşması üçün bircə şey lazımdır: doğmalarına qarşı sevgi! Sevgi varsa, həyat da var, xoşbəxtlik də. Yəni xoşbəxtliyi dağda, daşda axtarmağa dəyməz, onun açarı doğmalarına qarşı sevginin içindədi. Ürəkdən sev və xoşbəxtliyə gədən yollar qarşısında geniş açılınsın.

“Snayper əsir” hekayəsinin sonuna çatanda ayaq saxlayıb, haqqında söz döməyə ehtiyac duydum. Bu hekayə də sevgidən bəhs edir, özü də nakam sevgidən, insana kədər gətirən sevgidən. Hekayədə azərbaycanlı oğlan Ariflə, erməni qız Süsənin sevgisindən bəhs olunur. Bu mövzuda indiyə qədər böyük klassiklərimiz dəyərli əsərlər

yazıblar. Yazılmış bu əsərlərin heç birində sevgililər bir-birinə qovuşmur. Qəşəm müəllimin hekayəsi də xoşbəxt sonluqla bitmir. Tibb institutunda təhsil alandabir-birilərinə aşıq olan gənclər sonda qovuşa bilmirlər. Onların qovuşmamağına səbəb ermənilərin Qarabağda döyüşlərə başlamalarıdır. Qanlı hadisələr başlayar-başlamaz Süsənin valideynləri ölkədən çıxıb Rusiyaya gedirlər. İllər sonra Süsən həkim kimi deyil, snayper kimi Qarabağa, ermənilərə köməyə gəlir. Zabit və əsgərimizi öldürür, yaralayır. Hekayənin sonunda məlum olur ki, bir vaxtlar Süsəni sevən Arif də həkim kimi Qarabağdadı. Döyüşlərdə yaralanan hərbiçiləri müalicə edir. Əməliyyatların birində əsgərlərimiz Süsəni əsir götürürlər. Döyüşçülərimizə qənim kəsilmiş Süsəni hospitala gətirirlər. Burada təsadüfən Süsənlə Arif üz-üzə gəlir. Bir vaxtlar odlu-alovlu sevgi ilə bir-birilərinə sevənlər burada düşmən kimi qarşılaşırlar. Təbiidir ki, Arif onunla ailə qura bilməz. Bu da müharibənin doğurduğu reallıqdır, insanların mənəviyyatına vurduğu sağalmaz yaradır.

“İdman müəlliməsi özünü necə as-

di” hekayəsi də maraqlı sujet xətti üzərində qurulub. Bu sujet xətti hamımızda yaxşı tanışdır. Ali təhsilini başa vurmuş gənc müəllimə və nadinc şagirdlər. Dəcəlliklərindən əl götürmək istəməyən uşaqları tərbiyələndirmək üçün müəllimə original bir forma seçir. Özünü asdığı barədə yalançı görünümləri yaradır və bu hərəkəti ilə məktəbliləri qorxuzur. Sanki bu yolla uşaqları bir növ tərbiyələndirir. Buhadişədən yaxşıca “dərs” alan şagirdlər nadincliklərinin daşını ətkələrindən tökürlər.

“Özünü öldürən tələbənin etirafı” hekayəsinin böyük tərbiyəvi əhəmiyyəti var. Son vaxtlar özünə qəsd etmələr cəmiyyətin sağalmayan ağrı-acısına çevrilib. Tərs kimi də özünü asanların çoxu gənclərdir. Düşünürəm ki, Qəşəm müəllimin bu hekayəsi cəmiyyətin “müalicəsi” üçün çox dəyərli bir vasitədir. Sevindiricidir ki, belə maarifləndirici hekayələrin yazılması, dərc olunması cəmiyyətimizin daha da saflaşmasına, durulmasına xidmət edir. Bu hekayənin sujet xətti əsasında film çəkilməsi də çox yerinə düşərdi.

“Ukraynalı qızlar və rus tankları” hekayəsi Qəşəm İsabəylinin bir yazıçı kimi Ukrayna-Rusiya müharibəsinə yumşaq desək sərt etirazıdır. Müəllif bir ziyalı, bir söz adamı kimi hər gün

onlarla insanın həyatına son qoyan bu amansız müharibəyə etiraz edir. İnsanları sülhə, əmin-amanlığa çağırır.

Satirik çalarlarla zəngin olan “Avropa dəbi... dar şalvarlar” hekayəsi də oxuduqca düşündürücüdür. Əslində bu hekayə Qəşəm müəllimin adət-ənənələrimizi, milli geyimlərimizi, milli dəyərlərimizi Avropa modasına dəyişməyə tərs şilləsidir. Müəllif bu hekayəsi ilə Avropa dəyərlərinə qarşı çıxmır, onları gözdən salmır. Sadəcə olaraq, Avropa dəyərlərinə kor-koranə aşıq olanlara düzgün yol göstərir, adət-ənənələrimizi, təkrar-təkrar yada salır.

“Yatmıram ki, gecələr” hekayəsində yazıcının sevgiyə, məhəbbətə fərqli rakurslardan yanaşmasının şahidi olur. Müəllif sevginin heç də həmişə qarşılıqlı olmadığına təəssüflənir. Təəssüflənir ki, sevgilərin ömrü çox qısa olur. Sevgilisi tərəfindən atılmış kişi kədər yüklü fikrə dalaraq belə düşünür: “Bu məhəbbət sənə kimi ona çır-çırpa atacam... Bilirəm, vaxt gələcək bu gedişin ağrısını duyacaqsan... Haçansa geri qayıtmaq arzusu sənəni yumruqlayanada, çalın-çarpaz əllər uzanacaq qarşına. Görəcəksən... vicdandı. Onda ayılacasan ki, mənim taleyimə qayıtmaq haqqını udumusan. Şairlər ömrü boyu gözəllərin vəfasızlığından yazıb. Yazılanlara həmişə şübhəylə baxmışam. Sənin gedişindən sonra yanıldığımı dərk elədim. Dərk elədim ki, qadın sənənlə olan sənənləmiş. ” Qəşəm müəllim bu hekayəsində sevgini, məhəbbəti oxucusuna bəzəksiz, düzəksiz, çılpaqlığı ilə göstərib. Göstərib ki, sevgilər bir-birilərdən sevgilərinə əsirgəməsinlər. Çünki sevgi əsirgənən kimi ayrılığın araya girməsi üçün geniş yol açılır.

“Cənab Eşşək Eşşəkəoğlu” nağıl-povesti də oxuduqca maraqlıdır. Təmsil ruhunda yazılmış nağıl-povestində Qəşəm müəllim cəmiyyətdə baş verən eybəcərlikləri yaradıcı şəkildə meşə heyvanlarının üzərinə köçürür. Bir növ onların dili ilə danışır. Heyvanların dili ilə cəmiyyətimizdə baş verən neqativ hallar amansızcasına qamçılanır. Satirik çalarla zəngin olan nağıl-povestinin dili sadə və lakonik olduğuna görə asanlıqla oxunur. Bu nağıl-povestdə həm də “Kəlilə və Dimnə” ruhu hiss olunur.

“Cənab Eşşək Eşşəkəoğlu” nağıl-povestini təkcə böyük yox, elə azyaşlı oxucular da maraqla oxuya bilər. Baş verən hadisələr nağılvari, oynaq dillə oxucuya çatdırılır. Cəmiyyətdə baş verən hadisələri heyvanların üzərinə köçürən müəllif bu eybəcərlikləri tənqid atəsinə tutur. Hədəfi də dəqiq vurur. Yaradığı bu formanın içində cəmiyyətin aynasını göstərir. Bu aynaya baxanlar asanlıqla öz eyiblərini görə bilərlər. Təbiidir ki, əgər baxsalar...

İnanıram ki, yazıçı Qəşəm İsabəylinin yuxusuz gecələrdə araya-ərsəyə gətirdiyi bu dəyərli kitab oxucular tərəfindən maraqla qarşılanacaq və yüksək qiymətləndiriləcəkdir. Çünki kitabda oxucunun öyrənəcəyi, öyrədəcəyi, görüb-götürəcəyi çox gərəqli biliklər var. O biliklər ki, daim yollarımızın qaranlıqlarını işıqlandıracaq və bizi sevgiyə dolu olan gələcəyə qovuşduracaq. Buna görə də Qəşəm İsabəylinin “Beş hərflik faciə” kitabını yaddaşımız üçün, mənəviyyatımız üçün işıq dolu kitab adlandırsaq səhv etmərik.